

ROK RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ

Rolnictwo ekologiczne w Polsce

Odżywianie, podobnie jak oddychanie, warunkuje życie. Składniki pokarmowe zawarte w pożywieniu umożliwiają prawidłowy wzrost, rozwój oraz funkcjonowanie organizmu ludzkiego. Pierwotnym źródłem pokarmu były rośliny i zwierzęta występujące naturalnie w przyrodzie. Jednak wraz z rozwojem cywilizacji pojawiła się potrzeba uniezależnienia się od przyrody. Zapewnienia stałego źródła pożywienia.

Tekst: **ARKADIUSZ SZALATA**

Katedra Żywności Zwierząt i Paszoznawstwa
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

zdjęcia: **ROMAN WITEK**

Przez tysiąclecia uprawiano rośliny oraz hodowano zwierzęta w warunkach zbliżonych do naturalnych, dopiero niedawno do rolnictwa na wielką skalę wkroczyła mechanizacja i chemizacja.

Gwałtowny rozwój przemysłu w ubiegłym stuleciu, wzrost liczby ludności i urbanizacja, wymusiły intensyfikację produkcji rolnej, co wprawdzie spowodowało spadek cen żywności, ale też wpłynęło na pogorszenie jej jakości. Intensyfikacja produkcji rolnej polega na wytworzeniu możliwie największej ilości produktów rolnych, na możliwie najmniejszej powierzchni, w jak najkrótszym czasie. Zarówno w produkcji roślinnej jak i zwierzęcej zaczęły powstawać wielkotowarowe „fabryki rolnicze”, produkują-

ce tanią żywność. Spowodowały to twarde reguły wolnego rynku, gdzie utrzymać się może tylko ten, kto produkuje dużo i tanio. W celu obniżenia kosztów produkcji, rośliny uprawia się na możliwie dużych, jednolitych obszarach, które tworzą tzw. zieloną pustynię. Z jednej strony usprawnia to pielęgnację i zbiór roślin, jednak z drugiej – umożliwia gwałtowny rozwój szkodników, właśnie przez skupienie w jednym miejscu dużej ilości roślin jednego gatunku. Powstaje konieczność stosowania środków ochrony roślin. Największe obawy budzi występowanie pozostałości pestycydów w gotowych produktach, należy też pamiętać o bardzo szkodliwym wpływie użytych środków na zwierzęta występujące na danym obszarze.

„Zielone pustynie” i ciasne klatki

Sama obecność „zielonej pustyni” ogranicza występowanie wielu organizmów, które nie mogą znaleźć tam dla siebie pożywienia. Kiedyś istotny dla utrzymania pól w dobrej kondy-

cji był płodozmiann, czyli zmienność gatunków roślin uprawianych w danym miejscu w kolejnych latach. Niestety, z powodu postępującej specjalizacji gospodarstw rolnych, rolnicy są zmuszeni uprawiać po sobie rokrocznie podobne gatunki roślin, na przykład zboża. W efekcie następuje zubożenie gleby o składniki mineralne pobierane w dużej ilości przez określoną grupę roślin, nadmierne nagromadzenie substancji wydzielanych przez te rośliny, a także eskalacja populacji szkodników oraz chorób atakujących dane rośliny. Innym elementem intensyfikacji produkcji roślinnej

jest wykorzystanie odmian, które dają jak największy plon na określonej powierzchni. Często są to jednak rośliny podatne na choroby, co w rezultacie wymusza stosowanie dodatkowych oprysków środkami ochrony roślin. Duże niebezpieczeństwo dla konsumentów stanowią grzyby pleśniowe, rozwijające się na podanych na nie roślinach. Mogą wytwarzać tak zwane mikotoksyny, które pozostają w produktach, stwarzając zagrożenie dla zdrowia konsumentów. Sposobem na zwiększenie plonu jest też zastosowanie dodatkowych ilości nawozów sztucznych. Powoduje to występowanie pozostałości nawozów w roślinach, a także zanieczyszczenie środowiska.

W hodowli zwierząt intensyfikacja produkcji często wiąże się z pogorszeniem warunków bytowania zwierząt hodowlanych. Na przykład nadmierne zagęszczenie. Powoduje to u zwierząt stresy, narastają nietypowe zachowania, wzrasta agresja. Innym następstwem nadmiernego zagęszczenia zwierząt jest łatwość rozprzestrzeniania się chorób oraz pasożytów, co pociąga za sobą konieczność stosowania dodatkowych leków. Zamiast tradycyjnego chowu ściółkowego, utrzymuje się zwierzęta na betonowych posadzkach i rusztach. Zmniejsza to nakłady pracy, jednak kosztem zdrowia i komfortu zwierząt, w których nasilają się różnego rodzaju choroby, m. in. choroby kończyn. W wielu przypadkach wyniki produkcyjne zwierząt pogorszyły się, zamiast się polepszać. Dlatego w celu polepszenia kondycji zwierząt zaczęto im w ciągu całego roku podawać antybiotyki nie jako lek, lecz standardowy dodatek do paszy. Zyski producentów wzrosły, jednak po pewnym czasie stwierdzono pozostałości antybiotyków w produktach spożywczych. Na szczęście stosowanie antybiotyków jako stymulatorów wzrostu jest od kilku lat zakazane.

Ekologia góra

Przeciwnicy „zielonych pustyń” i ciasnych klatek byli postrzegani jako nieszkodliwi maniacy, a rolnictwo ekologiczne jako margines produkcji rolnej. Rolnictwo ekologiczne nie jest jednak wymysłem naukowców ani fantastów, to rolnictwo tradycyjne, zgodne z przyrodą, szanujące prawa natury, służące człowie-

Kury w wolnym chowie

kowi. Pozwala na produkcję bezpiecznej żywności bardzo wysokiej jakości. W gospodarstwach ekologicznych, prowadzonych zgodnie z ustawą, nie wolno stosować hormonów, dodatków syntetycznych, prowadzić rafinacji metodami chemicznymi, konserwować surowców i przetworów przy użyciu napromieniowania i fal magnetycznych, a także wykorzystywać organizmów genetycznie modyfikowanych.

Niewielkie, tradycyjne gospodarstwa rolne, których w Polsce jest dużo, jeszcze do niedawna określano jako zacofane i prymitywne. Z czasem okazało się, że żywność pochodząca z tych gospodarstw cieszy się popytem, ponieważ jest smaczna i zdrowa. Co więcej, stwierdzono, że intensywna produkcja rolna wiąże się nie tylko z wytwarzaniem gorszej jakości produktów, ale także zakłóca równowagę biologiczną w przyrodzie. W odpowiedzi na te zagrożenia powstał nurt rolnictwa ekologicznego, zbliżonego do warunków pierwotnych. W produkcji roślinnej zastąpiono wielohektarowe uprawy mniejszymi poletkami, często w obecności upraw osłonowych. W takich warunkach inwazja szkodników, żerujących na określonym gatunku roślin, jest utrudniona, ze względu na odległość pomiędzy kolejnymi jednogatunkowymi uprawami. Jednocześnie tworzące się między zapewnianą ochronie wielu gatunkom zwierząt, które są naturalnymi wrogami szkodników roślin. Chwasty usuwa się metodami mechanicznymi, a zamiast fungicydów i pestycydów stosuje się naturalne wyciągi

roślinne, ograniczające występowanie chorób i szkodników. Korzystne efekty daje również stosowanie zrównoważonego płodozmianu, a dla poprawienia żyzności gleby i jej struktury wykorzystuje się nawozy organiczne: obornik i kompost. Umożliwia to zamknięcie obiegu materii w obrębie gospodarstwa.

Rozwój rolnictwa ekologicznego w Polsce trwa kilka lat, do czego zupełnie niespodziewanie przyczynił się światowy kryzys ekonomiczny. Nie bez znaczenia są również dotacje z Unii Europejskiej dla rolników przestawiających się na gospodarowanie ekologiczne. Sejm uchwalił ustawę określającą warunki prowadzenia produkcji rolnej i przetwórstwa rolno-spożywczego metodami ekologicznymi. Ustawa reguluje m. in. system kontroli i certyfikacji oraz zasady obrotu produktami ekologicznymi. Rolnicy prowadzący gospodarstwa ekologiczne mogą ubiegać się o certyfikaty, które upoważniają do specjalnego oznakowania wyprodukowanej żywności. Polskie rolnictwo, niegdyś niedoinwestowane, zaniżające światowe wskaźniki zużycia nawozów sztucznych i pestycydów, z przewagą niewielkich gospodarstw, dzisiaj produkuje żywność wysokiej jakości, a polscy rolnicy ubiegają się o certyfikaty rolników ekologicznych. Mamy doskonałe warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego, szczególnie na obszarach objętych różnymi formami ochrony przyrody. Wielu rolników ekologicznych produkujących doskonałej jakości żywność, prowadzi jednocześnie agroturystykę, wysoko cenioną przez turystów.

Eko – żywność

Najlepszą promocją rolnictwa ekologicznego jest popyt na żywność pochodzącą z certyfikowanych gospodarstw. Produkty z gospodarstw ekologicznych są zazwyczaj droższe, o około 30 do 50 procent, od tych z upraw konwencjonalnych, ale warto po nie sięgać, ponieważ zostały wyprodukowane bez sztucznych dodatków, polepszaczy i stymulatorów wzrostu. W gospodarstwach ekologicznych uprawiane są stare odmiany roślin, przez lata przystosowane do warunków atmosferycznych i siedliskowych terenu, na którym rosną. Również gleby w Polsce nie są skażone pozostałościami po intensywnym, wieloletnim nawożeniu.

Ekologiczny chów zwierząt to przede wszystkim żywienie oparte na paszach pochodzących z własnego gospodarstwa. W gospodarstwach ekologicznych preferowane są stare, sprawdzone w określonym terenie, rasy zwierząt, które co prawda są mniej wydajne, ale za to bardziej odporne.

Rosnący popyt na żywność produkowaną w sposób tradycyjny, bez sztucznego wspomaganie środkami chemicznymi, dla wielu wytwórców żywności stał się okazją do zarabiania. Dlatego trzeba pamiętać, że nie wszyscy rolnicy produkują żywność ekologiczną, nie każdy produkt na półce sklepowej oznaczony jako „eko” pochodzi z gospodarstw ekologicznych. Wyprodukowanie żywności ekologicznej jest przecież pracochłonne, kosztowne, wymaga wiedzy, doświadczenia i ...serca. ■

Perliczki